

HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING XALQ BILAN MULOQOTDA O'ZINI
O'ZI BOSHQARISH ORGANLARI VA JAMOAT TASHKILOTLARI BILAN
HAMKORLIGI

Babayev Tolibjon Abdujalilovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada huquq tartibot organlarining xalq bilan muloqotda o'zini o'zi boshqarish organlari va jamoat tashkilotlari bilan hamkorligi masalalari yoritilgan. Mustaqillik yillarida xalq bilan ishlash va ularni murojaatlarini tahlil qilib borish yangi bosqichga ko'tarildi. Har bir fuqaro xokimiyat tashkilotlariga murojaat qilar ekan u bevosita davlat organlari bilan muloqotga kirishadi.*

Kalit so'zlar: *muloqot, hokimiyat, fuqarolik jamiyati, xalq bilan muloqot.*

O'zbekistonda huquqiy demokratik davlat barpo etish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga qaratilgan islohotlarning zamirida "Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyati sari" degan ezgu tamoyil o'z ifodasini topgan. Uning maqsadi hokimiyat vakolatlarining bir qismini markazdan mahalliy hokimiyat, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va fuqarolik jamiyati institutlariga bosqichma-bosqich o'tkazishdan iboratdir. Shubhasiz, bunday chora-tadbirlar tegishli hududda xususiy mulkni rivojlantirish, bu orqali aholini ish bilan ta'minlash, iste'mol bozorini to'ldirish, ijtimoiy infratuzilmani taraqqiy ettirish, odamlarning farovonligini oshirish kabi masalalarni mahalliy hokimiyat va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari tomonidan hal etish imkonini beradi.

Takidlash joizki, kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyatining asosiy farqi, davlatning bir qator vazifalarini mahalliy davlat hokimiyati organlariga, jamoat tuzilmalariga va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlariga topshirishida ko'rinadi. Bu jarayonda davlat tasarrufida asosan konstitutsiyaviy tuzumni, mamlakatning ichki va tashqi mustaqilligi va hududiy yaxlitligini himoya qilish, huquq-tartibot va mudofaa qobiliyatini ta'minlash, inson huquqlari va erkinliklarini, mulk egalarining huquqlarini iqtisodiy faoliyat erkinligini himoya qilish, samarali tashqi siyosatni amalga oshirish kabi vazifalar saqlanib qoladi.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston o'z oldiga strategik vazifa sifatida qo'ygan kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirish borasida normativ-huquqiy baza hamda institusional asoslar shakllanib bormoqda. Shu o'rinda fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, siyosiy partiyalar va ommoviy axborot vositalarining jamiyatimiz ijtimoiy hayotidagi ishtiroki ham kuchaymoqda. Mazkur jarayonda esa 2016-yil 28-dekabrda qabul qilingan "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni bu borada yangi davrni, ta'bir joyiz bo'lsa, ijtimoiy-siyosiy islohotlarning yangi bosqichini boshlab berdi deyishimiz mumkin [1].

Bu borada fuqarolar murojaatlari tizimini yanada yaxshilash masalasi dolzarb masala sifatida turibdi. Murojaat – bu fuqarolarning davlat xokimiyati organlariga yo‘llaydigan huquqiy akti hisoblanadi. Har bir fuqaro xokimiyat tashkilotlariga murojaat qilar ekan (ariza, shikoyat yoki takliflar bilan) u bevosita davlat organlari bilan muloqotga kirishadi.

Jamiyatda fuqarolar murojaatining ahamiyati juda katta. Murojaatlar o‘z hususiyatiga ko‘ra uchta funksiyani bajaradi.

*Birinchi*dan, murojaat, eng avvalo, jamiyatda inson huquqlarini himoya qilish vositasi sifatida namoyon bo‘ladi.

*Ikkinchi*dan, fuqarolarning murojaati – bu Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlab qo‘yilgan har bir shaxsning jamiyat va davlat ishlaridagi bevosita ishtirokini belgilab beruvchi omil hisoblanadi.

*Uchinchi*dan, fuqarolar murojaati – bu davlat xokimiyati tomonidan olib borilayotgan siyosatga nisbatan xalqning fikri, muloxazasi hamda jamiyatda “qayta aloqa” tizimining samarali ishlashidir.

Mazkur sohaning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi shiddat bilan o‘zgarib borayotgan ijtimoiy-siyosiy, sosial-iqtisodiy jarayonlarda fuqarolar murojaatini, ularning xohish-istaklarini to‘la anglab yetish hamda shunga asosan davlat organlari faoliyatini yo‘lga qo‘yish imkonini beradi. Xalq murojaatlari bilan ishlash tizimi ham bir nechta tashkiliy-institusional jihatlarni qamrab oladi. Masalan, fuqaro tomonidan bildirilayotgan muammoni bilish, anglab yetish, masalani tahlil qilish, muammo bo‘yicha yechim topish va faoliyatni monitoring qilib borish kabi jihatlarni qamrab oladi.

Agarda masalaning tarixiy ildizlariga nazar tashlaydigan bo‘lsak, mamlakatimiz hududida taraqqiy etgan bir qancha saltanatlar ijtimoiy-siyosiy boshqaruvida xalq bilan muloqot va fuqarolarning murojaatlari bilan shug‘ullanish tizimlari mavjud bo‘lganini kuzatishimiz mumkin. Masalan, Somoniylar davlatida raiyat bilan ishlash va ularni qabul qilish borasida alohida Devon tashkil qilingan bo‘lib uning vazifalari xalqning murojaatlarini ijobiy tarzda hal qilish bo‘lgan. Amir Temur davlat boshqaruvida ham xalq bilan bevosita aloqa qilishga, ularni qiynayotgan muammolarni bartaraf etishga alohida e‘tibor berilgan. “Amr qildimki, har yerda, viloyatu shahar va lashkar o‘rdusida kundalik voqealarni yozuvchilarni tayin qilsinlarki, raiyat ahvoli, kayfiyati va xatti-harakati haqida meni xabardor qilsin” yoki, “Dono vazir xar doim o‘z mamlakati fuqarolarining bahti, farovonligi haqida qayg‘urishi lozim”, deb takidlagan Sohibqiron Amir Temur [2].

Shundan ko‘rib turibdiki, aholining murojaatlari bilan ishlash va ularni doimiy ravishda takomillashtirib borish tizimi uzoq tarixga borib taqaladi. Mustaqillik yillarida xalq bilan ishlash va ularni murojaatlarini tahlil qilib borish yangi bosqichga ko‘tarildi. Bu borada normativ-huquqiy asoslar yaratildi. Shular jumlasiga, O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, “Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni hamda 2016-yilning 28-dekabr kuni qabul qilingan “Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonini alohida takidlashimiz lozim [3].

Davlatimiz rahbari odamlarni murojaat qilishga majbur etayotgan muammolarni mahallaning o'zida bartaraf qilish kerakligini doimo takrorlab keladi. Buning uchun viloyat, tuman va shahar hokimlari bir haftada ikki kunni fuqarolarni qabul qilishga ajratishi, shuningdek, hokimliklarda kunlik qabul yo'lga qo'yilishi belgilandi.

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston barpo etishning asosiy mezoni, avvalo, jamiyat va davlat hayotida fuqarolar va boshqaruv institutarining o'ziga xos birdamligi, barqaror va konstruktiv muloqotga asoslangan fuqarolik jamiyatining barcha xususiyatlarini o'zida mujassam etishi bilan bog'liq. Bunda milliy va tarixiy xususiyatlar, umuminsoniy qadriyatlar hamda fuqarolarning siyosiy ongi va siyosiy madaniyati darajasi yetakchi ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni ta'minlashning asosiy sharti sifatida turli siyosiy institutar yordamida amalga oshiriladigan siyosiy kommunikasiya alohida o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 2016-yil 28-dekabrda qabul qilingan "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-4904-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-3089924>
2. "Темур Тузуклари". Вазирни танлаш тузуки. <http://www.temurtuzuklari.uz/>
3. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi, 01.05.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145> a